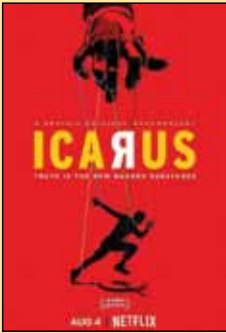

بررسی سینمای ورزشی با نگاهی به فیلم‌های مهم این ژانر در سینمای جهان

سینمای سکوهای قهرمانی

«ایکاروس» رسوایی دوپینگ ورزش روسیه را در سطح بین‌المللی به تصویر می‌کشد و اطلاعات دقیقی را درباره یک تقلب ورزشی گسترده ارائه می‌کند: ماجرای که از این هم فراتر می‌رود و به یک کشمکش سیاسی - اجتماعی بدل می‌شود و حتی بر برگزاری مسابقات جام جهانی فوتبال در این کشور سایه می‌اندازد. اگران مستند «ایکاروس» دوباره بر آتش اختلافات ورزشی و سیاسی روسیه با آمریکا می‌دمد و باعث ایجاد حساسیت‌های زیادی می‌شود. اسکار هم در ادامه رویکرد سیاسی خود که باعث شده عنوان «POLETTIC HOLLYWOOD» را به خود بگیرد، نسبت به این موضوع مهم بی تفاوت عمل نمی‌کند و اتفاقاً این مستند برنده جایزه اسکار ۲۰۱۸ در بخش بهترین مستند بلند می‌شود. در میانه رقابت‌های اینچینی در میدان ساخت آثاری با ژانر ورزشی که با تیبج مخاطبانی که به ملیت خود افتخار می‌کنند همراه شده است، می‌توان سوالات فراوانی درباره ژانر ورزشی در سینمای ایران مطرح کرد؛ با این همه جذابیت‌های ورزشی، قهرمانی‌ها، ناداوروی‌ها، چهره‌های سرشناس ورزشی، حضور در عرصه‌های جهانی و شاید همان بازی خیلی خاص ایران و آمریکا در جام جهانی ۹۸ که لقب یکی از سیاسی‌ترین بازی‌های فوتبال قرن

را نیز به خود گرفته بود، چرا سینمای ایران آن اندازه که با نسبت به ورزش قهرمانی نپرداخته است؟ و شاید بشود سوال اساسی‌تری را نیز مطرح کرد که آیا واقعا فیلم‌هایی در ژانر ورزشی در سینمای ایران استقبال می‌شود؛ تجربه ژانر ورزشی در سینمای ایران چه می‌گوید؟ ژانر ورزشی با استقبال کم مواجه می‌شود یا فیلم‌هایی که در این ژانر ساخته می‌شوند از کیفیت لازم برخوردار نیستند؟ در مطلب زیر به پهنانه شکست فیلم «غلامرضا تختی» در گیشه، نگاهی کوتاه به سینمای ورزشی در دنیا و تعدادی از ساخته‌های سینمایی و تلویزیونی در ایران با محوریت ورزش انداخته‌ایم.

لحظه «یوان اشکو» تویی را از میانه‌های زمین برای هم تیمی‌اش «الکساندر بلوف» فرستاد و او با گل کردن توپ، قهرمانی را به مردان شوروی هدیه داد. آمریکایی‌ها که به داوری این بازی اعتراض داشتند، هرگز شکست را نپذیرفتند و همچنان به نتیجه آن بازی تاریخی رویکردی همراه با تردید و اعتراض دارند. «عمودی رفتن» به کارگردانی «آنتون مگردیچف» از آخرین روزهای ۲۰۱۷ میلادی در سینماهای روسیه به نمایش عمومی در آمد و با فروشی نزدیک به ۴۰ میلیون دلار، موفق‌ترین فیلم تاریخ این کشور لقب گرفت. این موفقیت تاریخی برای یک فیلم ورزشی در شرایطی به دست آمد که ورزش روسیه با بحران دوپینگ دست و پنجه نرم می‌کرد و روابط این کشور با آمریکا در پایین‌ترین سطح ممکن قرار داشت. تا جایی که یک مستند آمریکایی «دوپینگ» در ورزش روسیه را سوزه خود قرار داده بود. آنچنان که در این فیلم مستند می‌بینیم یک مستندساز آمریکایی و یک پژوهشگر روس، حقایق مربوط به دوپینگ در مسابقات المپیک را افشا می‌کنند. آنها به اطلاعاتی دست پیدا می‌کنند که برنامه مخفی دوپینگ ورزشکاران روس را آشکار می‌کند. مستند

خوبی برای ادامه دادن این مطلب با نگاهی به فیلم‌های سینمای ورزشی در ایران و یکی از آخرین آثار این ژانر یعنی «غلامرضا تختی» دانست که این روزها حرف و حدیث‌ها و تحلیل‌های فراوانی درباره شکست در گیشه مطرح شده است. فارغ از همه تحلیل‌ها، توجه به این مهم لازم است که نباید «ورزشی» بودن ژانر را دلیل عمده نفروختن فیلم در گیشه دانست. بسیاری از فیلم‌های موفق در ژانر ورزشی که در بالا از آنها یاد شد، پیش از قرار گرفتن در گونه یا ژانری مستقل با عنوان «ورزشی»، یک فیلم خوب هستند؛ یک فیلم خوب با همه جذابیت‌هایی که لازمه آن است. درباره «غلامرضا تختی» از همان ایام جشنواره فیلم فجر سی‌وهفتم، این موضوع مطرح بود که فیلم فاقد مؤلفه‌های حماسی است که خاص قهرمانان در فیلم‌های ورزشی است. این موضوع باعث شده فیلم تا آن اندازه که انتظار می‌رود، سرگرم‌کننده نباشد. این حتماً یکی از دلایل مهم نفروختن «غلامرضا تختی» در گیشه است. دلیل دیگر نداشتن مؤلفه‌های ثابت فروش مانند بازیگر است. حالا ممکن است این سوال مطرح شود که ساخت فیلم تختی اشتباه بود؟ قطعاً نه! همانطور که در ابتدای متن اشاره شد، فقط درباره محمدعلی (کلی) نزدیک به ۱۰ فیلم در قالب داستانی و مستند تولید شده است. طبیعتاً پهلوانی مانند مرحوم غلامرضا تختی واجد جذابیت‌هایی است که می‌تواند زمینه‌ساز داستان‌های دیگری علاوه بر آنچه «ملکان-تولگی» ساخته‌اند، باشد. نکته مهم البته آن است که به اهمیت «سرگرم‌کنندگی» آثار نیز توجه ویژه شود.

■ ژانر بی‌سرمه

همه آنروز گفته شد، شاهادی بر این ادعاست که دست سینمای ایران در ژانر ورزشی خالی است. با همه جذابیت‌هایی که در ابتدا عنوان شد، قهرمانی‌ها، ناداوروی‌ها، چهره‌های سرشناس ورزشی، حضور در عرصه‌های جهانی، و شاید همان بازی خیلی خاص ایران و آمریکا در جام جهانی ۹۸ که لقب یکی از سیاسی‌ترین بازی‌های فوتبال قرن را نیز به خود گرفته بود، چرا سینمای ایران آن اندازه که باید نسبت به ورزش قهرمانی نپرداخته است؟ و حتی دست کشور بی‌ورزشی مانند هند، پرتو از سینمای ایران است. با احتساب چند اتفاق سینمایی در این ژانر در سال‌های اخیر (مانند عرق سرد، سونامی، معکوس و...) تعداد فیلم‌های با محوریت ورزش در سینمای ایران شاید تنها به تعداد انگشتان یک دست برسد. این فیلم‌ها نیز

نبايد «ورزشی» بودن ژانر را دليل عمده نفروختن فیلم در گیشه دانست، بسیاری از فیلم‌های موفق در ژانر ورزشی که در بالا از آنها یاد شد، پیش از قرار گرفتن در گونه یا ژانری مستقل با عنوان «ورزشی»، یک فیلم خوب هستند؛ یک فیلم خوب با همه جذابیت‌هایی که لازمه آن است. درباره «غلامرضا تختی» از همان ایام جشنواره فیلم فجر سی‌وهفتم، این موضوع مطرح بود که فیلم فاقد مؤلفه‌های حماسی است که خاص قهرمانان در فیلم‌های ورزشی است

«کریستینا گودا» در سال ۲۰۰۶ فیلمی با محوریت قهرمانی تیم واترپولی مجارستان در المپیک ۱۹۵۶ ملبورن است که با تاریخ انقلاب ۱۹۵۶ مجارستان درآمخته شده است. این فیلم ماجرای ستاره جوان واترپلو است که درگیر انقلاب ضدشوروی می‌شود که در خیابان‌ها جاری است. او ابتدا فقط به قصد ماجراجویی درگیر چنین ماجرای می‌شود و به‌خاطر یک رابطه عاطفی خود را در میانه حوادث می‌یابد. کمی بعد و هنگام عقب‌نشینی متعاقب ارتش سرخ، به نظر می‌رسد انقلاب پیروز شده است. «کارچی» به تیش بازمی‌گردد تا در المپیک گلستن شرکت کند. او خبر ندارد که ارتش شوروی در حال بازگشت به مجارستان است. کارچی که هم تیمی‌هایش فقط با قهرمانی در المپیک است که می‌توانند تصویر یک ملت شکست‌ناپذیر را به نمایش دریاورند. «هانیبال» محصول ۲۰۱۱ با بازی «برد پیت» و کارگردانی «بنت میلر» یکی دیگر از فیلم‌های موفق در ژانر ورزشی است. این فیلم در ۵ رشته نامزد اسکار می‌شود. داستان فیلم بر پایه کتابی با همین نام نوشته «مایکل لوئیس» است. فیلم درباره مدیر یک تیم ورزشی بیسیال (واکلند اتلتیکس) به نام «جیلی بین» است. فیلم یک روایت واقعی از مدیر تیمی است که نتایج بسیار ضعیفی را کسب کرده است و ۲ تن از بهترین بازیکنان خود را به خاطر همین مشکلات از دست می‌دهد و تیم او کلند اتلتیکس در آستانه فروپاشی قرار می‌گیرد اما بیلی بین که در جوانی با یک اشتباه ورزش بیسیال انتخاب کرده است را بازگشتی را نمی‌بیند و تصمیم می‌گیرد نهایت سعی و تلاش خود را به کار گیرد تا بتواند تیمش را از بحران نجات دهد و او با کمک فردی به نام «بیتر براند» دست به اقدام عجیبی می‌زند و براساس یک سری معادله‌های ریاضی بازیکنانی را به خدمت می‌گیرد تا اینکه به‌خاطر همین تصمیم رفته‌رفته تیم نتایج بهتری می‌گیرد و موفقیتی تاریخی را رقم می‌زند.

برد پیت در ۲۰۱۳ در فیلم ورزشی و اکشن دیگری با عنوان «شتاب» به کارگردانی «ران هاوارد» بازی می‌کند. این فیلم نیز بر اساس داستانی واقعی ساخته شده است. فیلم در واقع بازسازی واقعه مسابقه فرمول یک دهه ۱۹۷۰ میان «جیمز هانت» و «نیکی لادوا» است که لادوا در سال ۱۹۷۶ در یک تصادف فاجعه‌بار در مسابقات فرمول یک جایزه بزرگ آلمان شدت مجروح می‌شود و تا سر حد مرگ پیش می‌رود. او اما چند هفته پس از حادثه در ایالت ایندیانا است که تیم بسکتبال آن توانست در سال ۱۹۵۴ قهرمان آمریکا شود. «میدان رویاها» فیلم مهم دیگری در ژانر ورزش است. آلدن راینسون در سال ۱۹۸۹ ایده درخشان رمان «جوبی، پاره‌هنه» نوشته دبلیو پی کینسلرا را «میدان رویاها» به تصویر کشید و تا سال‌ها به عنوان یکی از ۱۰ فیلم برتر ورزشی تاریخ سینما معرفی شد. الیور استون، کارگردان نامی سینما هم با «هر یکشنبه کتابی» که سال ۱۹۹۹ میلادی ساخته شده، خود را به فهرست فیلمسازان ژانر ورزشی اضافه کرده است. او در این فیلم از «آل پاچینو» و «کامرون دیاز» استفاده کرده است. ساخت فیلم‌های ورزشی بویژه آنها که با الهامات سیاسی نیز همراه شده‌اند در کشورهای دیگر نیز در موارد متعدد اتفاق افتاده است که البته به قوت و اهمیت سینمای آمریکا نیستند. «فرزان افتخار» ساخته

بازوپذیر کردن نقش خود دست به همه کار زد. از شرکت کردن در مسابقات مشت‌زنی بروکلین تا اضافه کردن ۳۰ کیلو به وزن خود. دنیرو آنقدر باورپذیر در نقش یک بوکسور حرفه‌ای ظاهر شد که حتی «جیک لاموتای» واقعی که در این فیلم به عنوان مشاور و تمرین‌دهنده دنیرو حضور داشت به او گفته بود اگر بخواید، می‌تواند یک بوکسور بی‌نظیر شود و او خوشحال می‌شود در این راه مربی او باشد. فیلم دیگر اسکورسوزی در این ژانر «رنگ پول» است؛ فیلمی با فیلمنامه «ریچارد پرایس» که برگرفته از زمانی به همین نام نوشته «والتر تویس» است. «پل نیومن» به‌خاطر ایفای نقش درخشان در این فیلم برنده جایزه اسکار بهترین بازیگر نقش اول مرد شده است. این فیلم ادامه فیلم بیلباردباز با بازی پل نیومن است. این فیلم همچنین نامزد دریافت بهترین فیلمنامه اقتباسی و بهترین کارگردانی هنری شده است. اما خود بیلباردباز که «هبرت روسن» آن را در ۱۹۶۱ کارگردانی کرده است نیز یکی از مهم‌ترین درام‌های ورزشی تاریخ سینماست.

پرخداخت‌های سینمایی در ژانر ورزشی از دوران سینمای صامت آغاز شده است؛ «دانشجوی سال اول» با بازی «هارولد لوید» از کم‌دین‌های مشهور تاریخ سینما، توسط «فرد سی نیومیر» و «سام تیلور» در سال ۱۹۲۵ ساخته می‌شود. در این فیلم دانشجویی به نام «هارولد لمب» بتازگی وارد دانشگاه شده و در اولین اقدام تلاش می‌کند به تیم راگبی دانشگاه راه پیدا کند اما او که میکشش نحیف است و عینک بر چشم دارد، مدام از سوی مربی و بازیکنان خوش‌هیكل و توانمند تیم وارد دانشگاه مورد تمسخر قرار می‌گیرد، با این حال هارولد که سر تنس و روحیه ماجراجویی دارد با همه آزارهایی که می‌بیند دست از تلاش نمی‌کشد. سکانسی که لوید در آن توپ راگبی را در دست دارد و همه بازیکنان تیم دانشگاه روی او افتاده‌اند و او با تعجب و افتخار به دوربین نگاه می‌کند یکی از درخشان‌ترین سکانس‌های ورزشی تاریخ سینماست.

■ سینماگران مؤلف در ژانر ورزشی
اهتمام کارگردانان صاحب سبک سینمای ورزشی نیز جالب است. «مارتین اسکورسوزی با فیلم مهم «گاو خشمگین» یکی از سینمایی‌ترین آثار با محوریت ورزش را در سال ۱۹۸۰ و بر مبنای کتاب «گاو خشمگین؛ داستان من» نوشته «جیک لامونا» می‌سازد. این فیلم در بهترین فیلم‌های سینمایی در ژانر ورزشی قرار می‌گیرد. «گاو خشمگین» یکی از سینمایی‌ترین آثار با محوریت ورزش را در سال ۱۹۸۰ و بر مبنای کتاب «گاو خشمگین؛ داستان من» نوشته «جیک لامونا» می‌سازد. این فیلم در بسیاری از فهرست‌های سینمایی بهترین قرار می‌گیرد. «گاو خشمگین» یکی از سینمایی‌ترین آثار با محوریت ورزش را در سال ۱۹۸۰ و بر مبنای کتاب «گاو خشمگین؛ داستان من» نوشته «جیک لامونا» می‌سازد. این فیلم در بهترین فیلم‌های سینمایی در ژانر ورزشی قرار می‌گیرد.

این فیلم که در آن «یوید رامسی» در نقش محمدعلی بازی می‌کند، شامل جدال معروف قهرمان جهان در سال ۱۹۷۴ «جورج فورمن» نیز می‌شود. فیلم «علی» محصول سال ۲۰۰۱ ساخته «مایکل من» یکی از منحصربه‌فردترین فیلم‌ها درباره «محمدعلی کلی» است، چرا که برخلاف اغلب آنها در قالب مستند ساخته نشده است. این فیلم به روایت زندگی این بوکسور در خلال سال‌های ۱۹۶۴ تا ۱۹۷۴ میلادی می‌پردازد و در آن «ویل اسمیت» بازیگر معروف آمریکایی در نقش محمدعلی به ایفای نقش پرداخته است و برای این نقش نامزد اسکار بهترین بازیگر مرد سال ۲۰۰۱ نیز شد. در مستند «رودروی علی» که سال ۲۰۰۹ توسط «جیت کم‌رومک» ساخته شد، زندگی این ستاره دنیای مشت‌زنی از زبان ۱۰ نفر از مهم‌ترین رقبای او روایت می‌شود که به ستایش از وی در طول دوران حرفه‌ای ورزشی‌اش می‌پردازند. این فیلم در نهایت به جمع نامزدهای نهایی بخش مستند اسکار راه یافت اما موفق به کسب جایزه نشد. مستند «محاکمه محمدعلی» ساخته «بیل سیگل» در سال ۲۰۱۳ رایتگر مسلمان شدن وی و همچنین امتناع او از حضور در جنگ ویتنام است. در این مستند به واکاوی عقاید کلی دربار نابرابری نژادی و همچنین مذهب پرداخته شده است. اما مستند «من علی هستم» که جدیدترین فیلم درباره قهرمان ۳ دوره بوکس سنگین‌وزن جهان است و سال ۲۰۱۴ به کارگردانی «کلر لوئیس» ساخته شد، با استفاده از فایل‌های صوتی مصاحبه با کلی و خانواده‌اش، روایتی مستند از داستان زندگی او ارائه می‌دهد. در این پروژه سینمایی «مارک تاپسون» و «جورج فورمن» از قهرمانان پرواوزه بوکس جهان نیز مقابل دوربین رفته‌اند.

■ تعلیق و درام در ورزش و سینما
همانطور که می‌بینید اهمیت یک شخصیت اسطوره‌ای ورزشی برای سینمای هالیوود تا حدی است که فیلم‌های سینمایی و مستند مهمی توسط افراد مختلف درباره او ساخته می‌شود.

در این میان اما س سری فیلم‌های «راکی» برای ایرانیان از همه فیلم‌های ورزشی شناخته‌شده‌تر است. داستان تبدیل یک لات آسمان‌جل ایتالیایی تبار به قهرمان بوکس جهان که در سال ۱۹۷۶ توانست ۳ اسکار را نصیب سازد گانش کند و به دلیل موفقیت‌های خیره‌کننده در طول حدود نیم قرن بعد، ۵ دنباله دیگر نیز بر آن ساخته شود؛ شخصیتی که همچنان در سینما حضور دارد و «کرید» با حضور وی در سال ۲۰۱۵ ساخته شد. به این فیلم‌ها می‌توان اسمایی دیگری را اضافه کرد. «به سوی بیرونی» محصول ۱۹۸۱ است، با حضور ۳ بازیگر سرشناس یعنی سیلوستر استالونه، مایکل کین و ماکس فون سیدو و همچنین «پله» همراه شده است. یک فوتبالیست سرشناس که سال‌ها به عنوان بهترین بازیکن تاریخ فوتبال معرفی شده است. حضور او در فیلم هیوستون یک اتفاق بسیار جذاب بود. همچنین حضور سر بابی مور، بازیکن تاریخ‌ساز انگلیسی که باعث پرطرفدار شدن این فیلم شد. «به سوی بیرونی» درباره تعدادی از زندانیان جنگ دوم جهانی است که در کمپ آلمان‌ها اسیر شده‌اند. آنها مهارت بالایی در فوتبال دارند و همین باعث می‌شود آلمان‌ها که بنشدت در پی راه‌انداختن یک بازی روانی و تبلیغاتی جدید هستند به این اسرا پیشنهاد برگزاری یک مسابقه رسمی و عمومی فوتبال را بدهند.

■ میدان رویاها
«هوزبرزها» محصول ۱۹۸۶- که بر اساس یک داستان واقعی ساخته شده است یکی از فیلم‌های مهم پیرامون ورزش بسکتبال است. داستان درباره دبیرستان کوچکی به نام «میلان» در ایالت ایندیانا است که تیم بسکتبال آن توانست در سال ۱۹۵۴ قهرمان آمریکا شود. «میدان رویاها» فیلم مهم دیگری در ژانر ورزش است. آلدن راینسون در سال ۱۹۸۹ ایده درخشان رمان «جوبی، پاره‌هنه» نوشته دبلیو پی کینسلرا را «میدان رویاها» به تصویر کشید و تا سال‌ها به عنوان یکی از ۱۰ فیلم برتر ورزشی تاریخ سینما معرفی شد. الیور استون، کارگردان نامی سینما هم با «هر یکشنبه کتابی» که سال ۱۹۹۹ میلادی ساخته شده، خود را به فهرست فیلمسازان ژانر ورزشی اضافه کرده است. او در این فیلم از «آل پاچینو» و «کامرون دیاز» استفاده کرده است. ساخت فیلم‌های ورزشی بویژه آنها که با الهامات سیاسی نیز همراه شده‌اند در کشورهای دیگر نیز در موارد متعدد اتفاق افتاده است که البته به قوت و اهمیت سینمای آمریکا نیستند. «فرزان افتخار» ساخته

باید دید آیا مردم در سالن‌های سینما و در آینده فیلمی را خواهند دید که به خاطر داشتن وجوه قهرمانی و ملی از آن تاثیر بپذیرند یا خیر؟

